

การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน จะเห็นว่าเป็นไปในอัตราที่รวดเร็วมาก ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่รุดหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก เป็นบทเรียนสำคัญที่บ่งบอกให้รู้ว่า เมื่อใดที่ ประเทศไม่มีการเตรียมความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง ปัญหาในแง่มุมต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ถ้าประเทศใดมีการเตรียมความพร้อม กรณีหากมีการเปลี่ยนแปลง ประเทศนั้น ก็สามารถที่จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ หลุดลงได้บ้าง

การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) จะเป็นอีกส่วนสำคัญอีกรูปแบบหนึ่งที่จะเป็นเครื่องมือสร้างความแข็งแกร่งให้กับประเทศชาติ ในอันที่จะสามารถรองรับกระแสของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลกและภาวะวิกฤติได้อย่างทัน สถานการณ์

สิ่งที่ได้นำเสนอเรื่องนี้ เพราะทั่วโลกเห็นความสำคัญของระบบดังกล่าวและรัฐบาลไทยก็ ได้เห็นความสำคัญของการนำระบบนี้มาใช้ในประเทศไทย โดยรัฐบาลได้มีมติเห็นชอบวาระ แห่งชาติว่าด้วย “การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขึ้น เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 และได้ประกาศเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมและผลักดันให้ภาครัฐ ภาค ธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและ สังคมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสุข ความปลอดภัยแก่ประชาชน อันมีสาระสำคัญที่จะนำเสนอ ดังนี้

1. ความเป็นมาของแนวคิด

ในช่วงที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตย ที่เน้น การมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงที่ ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต้องตื่นตัว และได้ทุ่มเททรัพยากรเพื่อการปฏิรูปการบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคมของตนให้ทันโลก ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและกติกาใหม่ของ สังคม

2. เป้าหมายของการปรับปรุงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

ทุกประเทศมีแนวทางการปรับปรุงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม (Good Governance) ที่เป็นจุดรวมเหมือนกัน คือ ความสงบสุขของประชาชน เสถียรภาพความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล อันจะนำไปสู่ความสามารถในการ แข็งขันในเวทีโลกได้

ประเทศไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ของสังคมใหม่ โดยปรากฏใน “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540” ซึ่งสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ ความพยายามในการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) สำหรับสังคมไทย โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของภาครัฐมากขึ้น การประกันและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ภาครัฐมีการบริหารการปกครองที่โปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบโดยประชาชนมากขึ้น

จากที่กล่าวมาภาครัฐในโลกประชาธิปไตยยุคใหม่ จึงมีเป้าหมายร่วมกัน 3 ประการคือ

1) การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ การบริหารโดยมุ่งผลลัพธ์ที่เกิดกับประชาชนหรือผู้รับบริการ การปรับปรุงงานบริการให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ตามที่ประชาชนต้องการ และรายงานผลให้สาธารณชนทราบ มีความโปร่งใสในการตัดสินใจและในกระบวนการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ร่วมแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการทำงาน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับความประหยัด ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ผู้บริหารจะบริหารงานอย่างคล่องตัว แต่ในขณะเดียวกันต้องรับผิดชอบต่อผลงานนั้น ๆ แทนการยึดมั่นในการทำงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ วิธีการ อย่างเดียวเช่นในอดีต

2) การปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐ ได้แก่ การเน้นงานหน้าที่หลักของภาครัฐ ซึ่งได้แก่การกำหนดนโยบายที่มองการณ์ไกล มีการบังคับใช้กฎหมายที่ให้ความเสมอภาค เป็นธรรม โดยกระจายงานให้บริการแก่ราชการส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และองค์กรบริหารอิสระมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3) การบริหารแบบพหุภาคี ได้แก่ การบริหารที่ให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ หรือร่วมปฏิบัติร่วมบริการ เพื่อให้การบริหารและการบริการสาธารณะเป็นที่พึงพอใจของประชาชน หรือผู้รับบริการ และเป็นการจัดระบบการบริหารแบบใหม่ที่ไม่ผูกขาดหรือรวมศูนย์อำนาจแบบในอดีต

3. บทบาทภาครัฐต้องปรับเปลี่ยน

ภาครัฐมีความสำคัญที่ยืดโยงภาคต่าง ๆ ในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ สงบสุข มีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและมีศักยภาพ

3.1 เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 คือ การปฏิรูปการเมืองและระบบราชการให้มีความสุจริต โปร่งใส และมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจและสนองความต้องการของประชาชน โดยได้ระบุไว้ในมาตรา 75 ว่า “รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งวัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน”

3.2 ภาครัฐจำเป็นต้องปรับปรุงแนวคิดในการทำงานใหม่ โดยมุ่งการสร้างประโยชน์ให้ประชาชนแทนการรักษากฎ ระเบียบ และทบทวนกฎหมาย กฎ ระเบียบที่ล้าสมัย โดยคำนึงถึง

ผลกระทบต่อประชาชน มุ่งให้บริการประชาชนแทนการเป็นเจ้าของมูลนาย ยึดหลักความเสมอภาค เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติหรือเล่นพรรคเล่นพวก

3.3 การให้บริการประชาชน นอกจากจะต้องคำนึงถึงสัมฤทธิ์ผลแล้ว ภาครัฐจะต้องตระหนักถึงเวลา และค่าใช้จ่ายของประชาชนที่มาติดต่อราชการด้วย เพื่อให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจ โดยจะต้องปรับปรุงกระบวนการทำงานให้สั้น โปร่งใส และให้บริการแบบเบ็ดเสร็จในจุดเดียว

3.4 การบริหารภายในภาครัฐต้องมีความคล่องตัว มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีการออกแบบกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละกลุ่มหรือพื้นที่เป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน

4. หลักการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

จากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

4.1 จุดมุ่งหมายของการสร้างระบบบริหารจัดการบ้านเมือง

1) สร้างกฎเกณฑ์และกลไกที่ดีในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม เพื่อให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง สามารถส่งสัญญาณเตือนภัยและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยนกลไกการทำงานและการประสานงานในภาครัฐและเอกชน รองรับได้ทันทั่วทั้งในยามที่มีปัญหา

2) พัฒนาศักยภาพของนักวิชาการให้สามารถศึกษา ค้นคว้า และเสนอแนะแนวทางแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมอย่างถูกต้อง กล้าหาญ และมีจริยธรรม

3) ปรับปรุงระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการทั้งของภาครัฐและเอกชน ให้รวดเร็ว ชัดเจน และเป็นธรรม

4) ขยายโอกาสของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

5) จัดการทุจริตประพฤติมิชอบ และการหลีกเลี่ยงกฎหมาย

4.2 หลักการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม 6 ประการ ที่พึงยึดถือ คือ

1) หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้ กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยตรงกล้าให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต จนเป็นนิสัยประจำชาติ

3) **หลักความโปร่งใส** ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4) **หลักความมีส่วนร่วม** ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

5) **หลักความรับผิดชอบ** ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6) **หลักความคุ้มค่า** ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนร่วม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

5. กลยุทธ์ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

เพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคของสังคม จำเป็นต้องร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีการปฏิรูปใน 3 ส่วน ดังนี้

5.1 **ภาครัฐ** ต้องปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ให้มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ซื่อตรง มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ถือเป็นประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น

5.2 **ภาคธุรกิจเอกชน** ต้องปฏิรูปการทำงานโดยยึดคติที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อ ผู้ถือหุ้น เป็นธรรมต่อลูกค้า รับผิดชอบต่อสังคมมีมาตรฐานการบริการ มีระบบตรวจสอบที่มี คุณภาพ สามารถทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น

5.3 **ภาคประชาชน** ต้องสร้างเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความรู้ความเข้าใจในหลักการของการสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

6. แนวทางปฏิบัติในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

6.1 สร้างความตระหนักร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ กลไกการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

6.2 ออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ ที่จำเป็น รวมทั้งการดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

6.3 เร่งรัดให้เกิดการปฏิรูปการบริหารภาครัฐ และการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

6.4 เร่งรัดแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤตมิชอบในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

6.5 เร่งรัดสร้างมาตรฐานการดำเนินธุรกิจ

7. มาตรการในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

7.1 เร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐทำความเข้าใจ และตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักการ 6 ประการ ตามระเบียบฯ

7.2 เร่งรัดการดำเนินการเพื่อออกกฎหมายตามรัฐธรรมนูญให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว

7.3 เร่งรัดการดำเนินการตามแผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ

7.4 เร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540

7.5 ส่งเสริมและกำกับให้หน่วยงานของรัฐกำหนดแผนการสร้างความโปร่งใสและป้องกันการทุจริต ประพฤตมิชอบในระบบราชการ และรายงานผลการดำเนินการในรอบปีต่อคณะรัฐมนตรี

7.6 สนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤตมิชอบในวงราชการ

7.7 ให้กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง และหน่วยงานของรัฐอื่นที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานของธุรกิจเอกชน ส่งเสริมสนับสนุนระบบเศรษฐกิจเสรีโดยอาศัยกลไกตลาดให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ส่งเสริมให้มีมาตรฐานที่ดีในการดำเนินธุรกิจ

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการสรุประบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เพื่อให้เข้าใจในการที่จะบริหารงานของบ้านเมืองให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยหลักการบริหารทั้ง 6 หลักคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542
